

Vanuit kennis over het taalsysteem werken aan
Betekenisvol taalbeschouwingsonderwijs

Jantien Dhont

Half hoogslaper

€ 60 • Oss

Super mooie en degelijke half hoogslaper onze zoon durft er niet in te slapen zonder matras en lattenbodern

4 personen zijn geïnteresseerd

Niveau van de zin

grijze bank gezocht

GRATIS

Zeewolde

Hallo allemaal!

Voor mijn lieve moeder ben ik op zoek naar een 2e Hans of nieuwe grijze hoekbank, in goede staat! Heeft er iemand enig idee? Of er 1 thuis staan?

Niveau van betekenis

Onze medewerkers van de buitenafdeling zijn er vandaag niet. Voor vragen kunt u terecht bij de kamerplanten!

Natuurlijk! Intratuin

Niveau van de spelling

Aaifone
Hoes

ACTIE!

Alle Bh's 50%

Voor deze prijs

kun je ze niet laten hangen!

slo

Bedankt

We willen alle ouders en de ouderraad van harte bedanken voor de hulp afgelopen schooljaar. Zonder uw hulp hebben we veel activiteiten kunnen organiseren!

Beste ouders,

Wilt u uw kind beneden naar het toilet begeleiden, daarna doortrekken en het licht uit doen?

Dit spaart het milieu, maar is ook beter voor onze portemonnee

Niveau van het woord

Colgate
Tampasta
Diverse varianten
4 Tubes

Wat is taalbeschouwing?

Betekenisvol taalbeschouwingsonderwijs

Kerdoel 12	Vorm en betekenis beschouwen
Doelzin	De leerling beschouwt de relatie tussen vorm en betekenis van taal.
Het gaat hierbij om	• beschouwen van relaties tussen klankvormen en hun betekenis: letterklanken, intonatie, ritme; • beschouwen van relaties tussen woordvorming en hun betekenissen: lettergrepen, samenstellingen, afleidingen, verbuigingen, vervoegingen; • beschouwen van woordvolgorde en eenvoudige zinsopbouw rondom een werkwoord, waarbij elk zinsdeel en elke woordsoort een stukje informatie toevoegt aan de zin; • inzetten van taalkundige begrippen en taalbeschouwingsstrategieën: analyseren, vergelijken, ordenen, relateren, categoriseren; • opmerken van effecten van keuzes in taalgebruik: woordgebruik, register, zins- en tekstopbouw en stijlmiddelen.
Te denken valt aan	• samen denken en praten over de reden waarom woorden als pollepel, kerstomaatje en minister voor uitspraak- en betekenisproblemen kunnen zorgen; • samen onderzoeken wat voor effect het heeft als je alle bijvoeglijke naamwoorden zou weglaten uit een instructieve tekst; • vergelijken van advertenties vanuit de vraag welke advertentie het meest effect zal hebben, op basis van gemaakte keuzes in opbouw en taalgebruik.

Betekenisvol taalbeschouwingsonderwijs

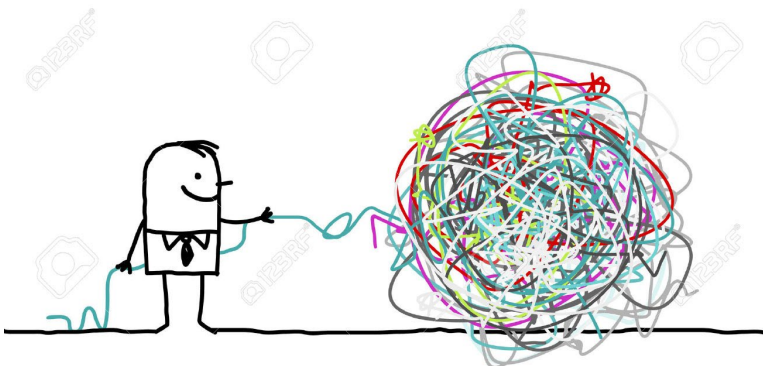
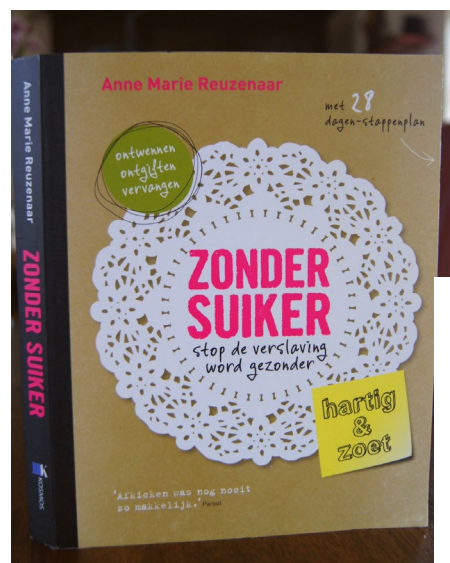
Kerdoel 13	Schriftelijke taalverzorging
Doelzin	De leerling verzorgt het schriftelijk taalgebruik.
Het gaat hierbij om	• toepassen van kennis over klankvorm, woordvorming en zinsbouw bij spelling; • toepassen van regels en procedures op woord-, zins- en tekstniveau: spelling, formulering, interpunctie, tekstconventies en tekstopmaak; • tonen van spellinggeweten en spellingbewustzijn; • inzetten van hulpmiddelen en bronnen om regels en procedures correct toe te passen en teksten te redigeren.
Te denken valt aan	• correct leren spellen van bijvoorbeeld verkleinwoorden; • gebruiken van spelling- of grammaticacorrectie op de computer of het gebruiken van bronnen zoals woordenboeken of een beeld- en gebarenwoordenboek, ook bij het reviseren van een tekst.

Wat is betekenisvol taalbeschouwingsonderwijs?

- Laat leerlingen zelf nadenken over de relatie tussen vorm en betekenis
- Gebruik inzicht om grammatica- en spellingregels uit te leggen
- Bied taalontwikkellend onderwijs aan in een doorlopende leerlijn

1. Laat leerlingen nadenken over de relatie tussen vorm en betekenis

Het gaat hierbij om.... taalbeschouwingsstrategieën

- *'Wij' en 'wei' klinken hetzelfde, maar je schrijft ze anders.*
- *Ontervan betekent 'niet erven', maar wat betekent ontmoeten of ontgooien?*
- *Stationsstraat schrijf je met twee 's-en', want je zegt ook stationsweg.*
- *Ik liep over straat toen mijn broer langs reed in een gloednieuwe auto. Ik was verbijsterd, want ik wist niet dat hij een nieuwe auto had.*

**Lesvoorbeeld:
samenstelling**

Leerlijn schriftconventies - SLO

Wacht, niet schrijven!

Wacht niet, schrijven!

Wat is het verschil tussen bovenstaande zinnen?

Laat leerlingen zelf voorbeelden bedenken.

Zitten, staan en liggen

2. Gebruik inzicht om spelling- en grammaticaregels uit te leggen

Krijt	Gier
Pad	Hek
Goud	Loer
Lach	Heup
Heb	Tol
Schip	Preek

Orthografie

De wijze van de schriftelijke weergave van een taal (spelling)

Toch...

Fonologie, morfologie, syntaxis en semantiek spelen wel een rol

 een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Hoofdregels Nederlandse spelling

Fonologisch principe

Morfologisch principe

Etymologisch principe

Syllabisch principe

Onmiddellijk

'Ik heb een vraag over de inhoudslijnen van Nederlands bij taalbeschouwing - taalverzorging.

Hier staat onder het kopje 'morfologische spelling op grammaticale basis' bij groep 7/8 het volgende:

- . Regel voor overeenkomst in getal (referent-verwijswoord)*
- . Regel voor overeenkomst in geslacht (referent-verwijswoord)*

Kunt u mij vertellen wat hier precies mee wordt bedoeld?'

(Citaat uit een mail, gericht aan SLO)

Bron: syllabus taalbeschuwing, Jan 'T Sas

KLOPT DIE KOP WEL?

1

Vrachtwagen verliest op E19

Voor de tweede keer in 24 uur heeft zich op onze autowegen een verkeersongeval voorgedaan doordat een vrachtwagen al rijdend zijn lading verloor. Op de E19 ging in de namiddag om nog onbekende redenen een auto aan het slippen. Bart E., chauffeur van een achteropkomende vrachtwagen, probeerde de wagen te ontwijken, maar verloor daardoor een deel van zijn lading.

3

Depressieve man blies op te Wilrijk

De ontploffing van de woning te Merksem, waarover we gisteren berichtten, blijkt het gevolg te zijn van een wanhoopsdaad. Leon G., de huurder van het

appartement op de eerste verdieping, bleek al geruime tijd depressief en werd enkele maanden geleden in een ziekenhuis opgenomen wegens het slikken van overdosissen pillen.

4

NOTARISVROUW TAPTE AF VAN HAAR MAN

De echtgenote van notaris D. uit het Oost-Vlaamse Lammegem was aan de weet gekomen dat haar man een relatie was begonnen met een andere vrouw. Omdat de echtgenote koste wat kost te weten wou komen wie de 'rivale' was, maakte zij gebruik van een elektronisch snuffje. In de spreekkamer van de notaris installeerde zij een af luisterapparaatje, zodat zij de telefoon van haar man kon aftappen. Helaas kwam zij niet aan de weet wie haar rivale was, omdat het apparaatje enkel de stem van haar man registreerde.

2

Moeder mist nog steeds elke dag

Ze was amper vier jaar toen haar vader, de Britse wielrenner John Bikkie, tijdens de beklimming van de Tourmalet van zijn fiets viel en overleed. Haar moeder geraakte nooit over dat verlies heen. Wat Ginny, nu 18 jaar oud, zich nog precies herinnert van die periode en waarom ze daarna Vlaanderen als nieuw vaderland koos, onthult ze volgende week in "Salut Iedereen".

5

JAPAN STAAKT IN 2005

Japan heeft onder Amerikaanse druk besloten de commerciële walvisvaart met ingang van 2005 volledig te staken. Amerika dreigde met het geheel of gedeeltelijk intrekken van Japanse visserijrechten binnen de Amerikaanse 200-mijlszone als Japan zich zou blijven verzetten tegen beëindiging van de jacht op de bedreigde walvissen.

Betekenisvol leren

3. Bied taalontwikkeland onderwijs aan in een doorlopende leerlijn

Leerlijn begrippen voor taalbeschouwing - SLO

Wat houdt de leerlijn in?

Wat kun je ermee?

• **Introductie van een begrip in een leerjaar**

slo

- Leraar introduceert;
- Blijft het in volgende leerjaren gebruiken;
- Leerlingen nemen het gebruik over;
- Uiteindelijk kan een leerling begrippen bewust inzetten om over (zijn eigen) taal en taalgebruik na te denken.

Leerjaar	Groep 1-2	Groep 3-4	Groep 5-6	Groep 7-8	Onderbouw vo	Bovenbouw vo
Categorie: Betekenis	-	Woordveld Pictogram Betekenis	woordenboek symbool Definitie trefwoord letterlijk ↔ figuurlijk uitdrukking/gezegde sprekwoord scheldwoord Tegenstelling emoticon	lemma synoniem homoniem woordspeling beeldspraak ontkenning	relatie vorm en betekenis antoniem parafrase citaat metafoor ironie eufemisme dubbele ontkenning ambigüiteit gevoelswaarde nuanceren intensiveren	pleonasme tautologie hyperbool metonymia synesthesie modaliteit Paradox Sarcasme synisme spot

Website:

Leerlijn begrippen voor taalbeschouwing

6 april 2021

> taal en communicatie

> teksten

> literatuur

> woordgroepen en zinnen

> woorden

> klanken

> schriftconventies

- Wanneer introduceer je in het schrijfonderwijs het begrip *publieksgerichtheid*?
- Vanaf welke groep praat je met leerlingen over *dialect* en *standaardtaal*?
- Wanneer stel je de *bijwoordelijke bepaling* aan de orde?

Voor een antwoord op diverse vragen over schrijfonderwijs kun je terecht in de leerlijn begrippen voor taalbeschouwing, voor het primair en voortgezet onderwijs. Deze leerlijn sluit aan bij de kerndoelen en het Referentiekader Taal en houdt ook alvast rekening met de voorstellen van Curriculum.nu.

<https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/nederlands/leerlijn-begrippen-taalbeschouwing>

	<i>a. woordvorming</i>	<i>b. woordsoorten</i>
fase 1 (groep 1-2)	 woord (pdf, 182 kB)	
fase 2 (groep 3-4)	• lettergreep • verkleinwoord (pdf, 69 kB) • vraagwoord • enkelvoud ↔ meervoud	• zelfstandig naamwoord • werkwoord • lidwoord
	• hele werkwoord/infinitief (pdf, 64 kB) • stam van het werkwoord • klankvast (zwak) ↔ klankveranderend (sterk) werkwoord • tegenwoordige tijd ↔ verleden tijd	• woordsoort • voorzetsel (pdf, 61 kB) • telwoord • bijvoeglijk naamwoord (pdf, 101 kB)

Leerlijn woorden - SLO

Maak van de volgende woorden een verkleinwoordje.
Doe het zo: paard – paardje. Nu jij.

1 Fiets

2 Kaas

3 Huis

4 Bord

5 Stoep

6 Kast

		fase 1 (groep 1-2)	fase 2 (groep 3-4)	fase 3 (groep 5-6)	fase 4 (groep 7-8)	fase 5 (onderbouw vo)	fase 6 (bovenbouw vo)
5. Woorden	a. woordvorming	-woord	-lettergreep -verkleinwoord -vraagwoord -enkelvoud ↔ meervoud	-hele werkwoord/infinitief -stam van het werkwoord -klankvast (zwak) ↔ klankveranderend (sterk) werkwoord -tegenwoordige tijd ↔ verleden tijd -gebiedende wijs -woordvorm -grondwoord -woorddeel -samenstelling -voorvoegsel ↔ achtervoegsel	-voltooide ↔ onvoltooide tijd -voltooid ↔ onvoltooid deelwoord -toekomende tijd -vervoeging -afleiding -uitgang werkwoord -trappen van vergelijking (stellend, vergrotend, overtreffend) -persoon (1e, 2e, 3e) -leenwoord	-verbuiging -mannelijk, vrouwelijk, onzijdig (genus)	-neologisme -nominalisatie
	b. woordsoorten		----- -zelfstandig naamwoord -werkwoord -lidwoord	----- -woordsoort -voorzetsel -telwoord -bijvoeglijk naamwoord	----- -rangtelwoord -hoofdtelwoord -bijwoord -voegwoord -zelfstandig werkwoord -hulpwerkwoord -bezittelijk voornaamwoord -persoonlijk voornaamwoord -functiewoorden -inhoudswoorden -leenwoord	----- -stoffelijk bijvoeglijk naamwoord -aanwijzend voornaamwoord -vragend voornaamwoord -koppelwerkwoord -inhoudswoord -functiewoord -voorzetselvoorwerp	

Fijn feestje

De zoetste taartjes, de zoutste nootjes,
de vrolijkste ouders, het [REDACTED] weer,
de beste vrienden, de juiste cadeautjes,
de blijste ballonnen, de zonnigste sfeer.

Alles was feestelijk aan mijn feest:
mijn lievelingsnichten, mijn lievelingsneven,
die niet konden komen, maar lang zal ik leven,
dus tóch zijn geweest.

En toen ik helemaal hieper-de-hiep
in bed lag en niet slieper-de-sliep
piepte mijn hamster in zijn radje
nog een pieper-de-piep-proficiatje.

Kees Torn

		fase 1 (groep 1-2)	fase 2 (groep 3-4)	fase 3 (groep 5-6)	fase 4 (groep 7-8)	fase 5 (onderbouw vo)	fase 6 (bovenbouw vo)
6. Klanken		-klank	-korte klank ↔ lange klank -klankzuiver -tweetekensklank -meertekensklank -cluster -klankgroep -klinker ↔ medeklinker -uitspraak -rijm	-alfabet -klemtoon -open ↔ gesloten lettergreep -stemhebbend ↔ stemloos -beginrijm -eindrijm -alliteratie	- intonatie -zinsmelodie -accent	-articulatie	
7. Schrift-conventies	a. tekstniveau	-voor ↔ achter -boven ↔ beneden/onder -links ↔ rechts -begin, midden, eind -boek -voor ↔ achterkant -plaatje	-regel -bladzijde -kaft - (titel)pagina -omslag -hoofdstuk -titel	-flaptekst -inhoudsopgave -aline -kernzin -kopje -opmaak/lay-out -marge -cursief gedrukt -vetgedrukt -illustratie -bladspiegel -witregel -kantlijn	-taalverzorging -paragraaf -lettertype -leesbaarheid -handschrift ↔ typoscript	-colofon -hyperlink -literatuurlijst	
	b. spelling	-letter -teken	-eigenaam (hoofdletter) -hoofdletter ↔ kleine letter -spatie	-----	-afkorting -braille -tussenletter	-spellingwijziging -schriftsysteem	-homofoon
	c. leestekens		-punt -komma -voegtekens	----- -leesteken -dubbele punt -aanhalingstekens	-interpunctie -puntkomma -leestekens		

Op hoeveel manieren kun je eenzelfde zin uitspreken?

Hoe intonatie de betekenis kan beïnvloeden!

Conclusies

Interactie

Inzicht

Kritisch denken

Reflectie op taal

Relatie tussen vorm en betekenis

Taalbeschouwingsstrategieën

Taalontwikkellende vraagstukken

Zelfontdekkend leren

Doorlopende leerlijn

En: niet beperkt tot de taallessen!

Wat heb je nodig om dit onderwijs te realiseren?

Betekenisvolle lesvoorbeelden gevraagd!

Het streven is om alle begrippen van doorkijkjes te voorzien. We nodigen experts op dit gebied uit om lesvoorbeelden/doorkijkjes aan te leveren, op basis van een bepaald format. Na redactie door SLO worden ze bij de leerlijn geplaatst, met als bronvermelding de namen van de indieners. Interesse? Mail je vraag of lesvoorbeeld naar: j.dhont@slo.nl.

Dank voor jullie aandacht!

Geraadpleegde websites

www.lesintaal.nl / [Onderwijs in taalbeschouwing \(2\)](#)
[\(adrivandenbrand.nl\)](http://adrivandenbrand.nl)

www.taaltvoutjes.nl

<https://www.spatiegebruik.nl/>

[Leerlijn begrippen voor taalbeschouwing – SLO](#)

[Conceptkerndoelen leergebied Nederlands +
toelichtingsdocument - SLO](#)